

REORGANIZACE FILMOVÉ VÝROBY PO ÚNORU 1948

1.

[Praha, 1949, leden – únor] – Zpráva o reorganizaci filmové výroby v prvním roce komunistického režimu. Zaměřuje se zejména na oblast dramaturgie a organizačního zajištění výroby hraných filmů.

Československý státní film

Výroba

I. Dlouhý hraný film

1) Stav po únoru 1948

Jsou zde sice ateliery a technické zařízení, avšak chybí tady to nejdůležitější: kádry tvůrčích pracovníků (filmových spisovatelů, scenáristů a režisérů). Tvorba je organizována tak, že je zde 7 skupin pod vedením režisérů, jakožto uměleckých šéfů. Tyto skupiny mají za úkol zajistiti plynulou výrobu dostatečným počtem scénářů. Kolem uměleckých šéfů však není kádrů tvůrčích. Umělečtí šéfové více méně na základě svých známostí a osobních sympatií navázali sice styky s různými pracovníky, kteří však byli zaměstnání v nejrůznějších povoláních (v redakcích, v rozhlasu, na ministerstvech a v jiných úřadech). Tento stav nejen způsoboval, že tito pracovníci byli ochotni pracovat na námětech a scénářích jen potud, pokud jim to jejich hlavní zaměstnání dovoľovalo, že nebylo možno je prakticky svolati dohromady, aby s nimi byla prohořena tematika filmové tvorby, tím spíše, aby pak mohli projít soustavným politickým a odborným školením tak, aby se z nich opravdu stala pospolitost lidí, poutaná jediným světovým názorem a jediným zájmem zvýšit ideovou a uměleckou úroveň filmové tvorby, nýbrž i odchodem uměleckého šéfa z jeho funkce byly tyto více méně volné svazky s externími pracovníky zpřetrhány a nebylo skupiny, která by pokračovala automaticky dále v práci.

Pokud jde o zásobu scénářů, které by bylo možno připravit do výroby, byla zde tak skromná zásoba, že hrozilo nebezpečí, že po čtvrt roce bude práce v atelierech zcela zastavena.

Při prohořování celé situace s tvůrčími pracovníky se pak ještě ukázalo, že jsou sice s to přinést scénáře postavené na měšťáckých schemech, že však otázka obsahové náplně, odpovídající naší cestě po únoru, je jim zcela cizí.

Za tohoto stavu byla učiněna tato opatření:

- 1) vypsána soutěž na filmové náměty, přičemž byli k účasti význační spisovatelé zvláště vyzváni a jejich účast zvláště honorována, právě tak jakož i ostatním členům Syndikátu českých spisovatelů, kteří se do soutěže přihlásili,
- 2) byla zřízena ústřední sběrna námětů, která vstoupila ve styk se všemi redakcemi rozhlasových stanic, dramaturgiemi všech divadel, s jednotlivými nakladatelstvími a která měla rovněž za úkol vstoupiti ve styk se všemi spisovateli a snažiti se je získati pro práci pro film.

Toto byla ovšem jen rychlá výpomoc z nouze, která problém nemohla vyřešit. Bylo nutno přistoupiti k hledání a výchově kádrů. Byla proto

- 3) přijata řada mladých lidí jako adeptů-scenaristů na půlroční smlouvu na zkoušku s tím, aby po osvědčení se byli přijati jako řádní zaměstnanci Československého státního filmu.

Těmto adeptům byla dána možnost seznámiti se s technikou práce ve scenaristických kursech uspořádaných filmovým ústavem s tím, že každý z nich musel na stříhacím stole si projíti okénko za okénkem některý díl dobře udělaného sovětského filmu, přepsati jej zpět ve scénář.

Rovněž bylo přistoupeno k politickému školení tvůrčích pracovníků vůbec. Někteří byli posláni do Ústřední stranické školy a pro všechny pak byly uspořádány přednášky, na nichž promluvili i naši ministři soudr. Krajčír a s. Kliment. Všem tvůrčím pracovníkům pak byly věnovány některé závažné publikace a přikročeno k vydávání Informačních zpráv pro tvůrčí pracovníky, které obsahují závažné statě o filmu a umění, přeložené ze sovětských časopisů.

Ukázalo se, že Filmový umělecký sbor nemůže rovněž v dosavadním svém složení plniti tu funkci, která se od něho žádá a tak po osvědčení se určitého počtu mladých adeptů bylo možno v říjnu 1948 přikročiti k zásadnímu přebudování organizace výroby dlouhých hraných filmů.

Funkce uměleckých šéfů byly zrušeny, tím odstranění ze svých funkcí i poslední zbytky starých produkčních šéfů, v nichž bylo zahnízděno staré soukromokapitalistické myšlení (byli to bývalí ředitelé a disponenti kapitalistických firem) a byly vytvořeny tvůrčí kolektivy filmových spisovatelů. Každý kolektiv se skládá nejvýše ze sedmi členů – filmových spisovatelů, námětářů, scenaristů, kteří jsou v řádném zaměstnaneckém poměru u Československého státního filmu. Nejvyspělejší soudruzi byli pak postaveni do čela těchto skupin jako vedoucí, přičemž některé skupiny byly vytvořeny čistě jen z nových mladých lidí, kteří se mají stát avantgardou nového pojetí práce. Tímto opatřením byla po prvé v historii českého filmu vytvořena základna pro řádný vývoj tvorby. Tím se umožnilo plánování práce, umožnila se soustavná výchova těchto pracovníků, je možno zavést soutěžení uvnitř kolektivu i mezi kolektivy a konečně odchodem vedoucího nezeje zde prázdnota, nýbrž práce kolektivu pokračuje dál.

Současně s tím byl vytvořen nový orgán výroby dlouhých hraných filmů: Ústřední dramaturgie, v níž zasedají vedle našich předních spisovatelů Majerové, Pujmanové, Biebla, Konráda, Mařánka, kulturně političtí pracovníci Kán, Rosa, Klíma a potom vedoucí jednotlivých tvůrčích kolektivů. Účast vedoucích v tomto orgánu je zároveň pro tyto vedoucí školou kulturně politické výchovy a dává jim možnost k jasnějšímu vedení kolektivu.

Ústřední dramaturgie pak má tyto úkoly:

Rozvrhnout thematické plány na jednotlivé tvůrčí kolektivy, široce podchytili československé spisovatele, dramaturgy a mladé autory-začátečníky k práci na vytváření scénářů, organisovat porady se spisovateli, vědeckými, vojenskými a jinými pracovníky, týkající se otázek spojených s vlastní prací na scénáři, celkový dohled na práci autorů při vytváření jednotlivých scénářů, posuzovat materiál (ideové črty, synopse, povídky, scénosledy a scénáře), rozhodovat o přijetí nebo zamítnutí těchto materiálů.

V čele Ústřední dramaturgie je ústřední dramaturg, jehož osobu se podařilo teprve v poslední době najít v mladém politicky vyspělém vedoucím Divadla pracujících ve Zlíně s. Míkovi, jehož nástup odvisl ještě od souhlasu gottwaldovských.

Organisační a administrativní předpoklady pro zdárný chod tohoto orgánu zjednává sekretář Ústřední dramaturgie.

Snahou je učiniti pokud možno z každého našeho filmového spisovatele i dobrého scenaristu, aby tak autorův záměr nebyl narušován. Rovněž konečnou fázi zpracování – scénář musí psát autor i režisér společně, aby tak autorský a režisérský záměr dospěl k synthese.

Abyste bylo zaručeno, že realizace bude odpovídati předloze, musí režisér i autor, není-li autor členem tvůrčího kolektivu, tedy vedoucím tvůrčího kolektivu nebo jím zmocněný člen přehlížeti denní filmové práce a podávati o realizaci denně zprávu Ústřední dramaturgii.

Týdně pak přehlíží sestavené denní práce ústřední dramaturg, resp. sekretář, ředitel výroby a pověřený člen Ústřední dramaturgie z trojky, která je z Ústřední dramaturgie vybrána jako subkomise a která je především pověřena dohledem nad filmem.

Namísto dosavadního Filmového uměleckého sboru byla zřízena Filmová rada, která je složena tak, aby v ní byly zastoupeny pokud možno všechny složky našeho národního života (ÚRO, SČM, branná moc, bezpečnost, věda, denní tisk, kritika, zemědělství, sociální péče atd.). Úkolem Filmové rady je sestaviti thematický plán filmové tvorby na ten který rok. Jednotliví zástupci mají přinést problémy ze svých úseků, které mají býti uloženy jako úkol filmové výrobě. Dále je Filmová rada orgánem schvalovacím konečné scénáře a konečně orgánem organisujícím kritiku filmové tvorby. Je poradním orgánem ministra a její působnost se vztahuje na celou filmovou výrobu, jak na dlouhý, tak i krátký, kreslený, loutkový film a zpravodajský film.

Výsledek této přestavby se již projevil v tom, že Československý státní film má dnes rozpracováno v různých stadiích na 52 ideově schválených námětů, filmových povídek a scénosledů a scénářů.

Plně se však projeví výsledek tohoto počínu až teprve v r. 1950 neboť od námětu až k hotovému filmu uplyne doba jeden a půl až dva roky. Je přirozeně naší snahou i tuto dobu bez újmy umělecké a ideové kvality zkrátit. V tom směru jsme se již pokusili rozvinout soutěžení, zejména v rámci darů IX. sjezdu strany. Vědomi toho, že spisovatel nemůže nám napsat dobře film o dnešní vesnici atp. za zeleným stolem, umožnili jsme jim pobyt v prostředí, které má umělecky filmově ztvárnit.

Pokud jde o hospodářskou stránku a organisační stránku celé výroby, vypadala v únoru situace tak, že atelier byl jeden celek a výrobní štáby druhý celek. Byl to zbytek kapitalistické výroby, kdy ateliery patřily jednomu kapitalistovi a kdy druhý kapitalista si sestavil štáb z vlastních pracovníků (produkční šéf, vedoucí výroby, asistenti režie a výroby,

kostyméři, maskéři, pokladníci, rekvizitáři, architekti) a najal si atelier, do něhož s tímto štábem šel realizovat film. Je přirozené, že čím déle kapitalista-výrobce v najatém atelieru byl, tím více vydělával kapitalista-majitel atelieru. A tak snaha kapitalistových zaměstnanců v atelieru se nesla tím směrem, aby výroba v atelieru byla co nejdéle zdržována, aby se tak co nejvíce vydělalo.

Toto pojetí bylo ovšem v zestátněném filmu neudržitelné. Tak také byla i místně naše zestátněná výroba dislokována uvnitř Prahy v Jindřišské ulici a přicházela do atelieru opět po staru realizovat film. Bylo proto přikročeno k přestěhování výrobních štábů na Barrandov, neboť v zestátněném filmu musí všichni tvořit jediný celek ne se snahou jeden na druhém vydělávat a lhát si tak do vlastní kapsy, nýbrž všichni musí býti vedeni jediným zájmem realizovat film co nejhospodárněji. V této skupině výrobních štábů pak bylo nejvíce národněsocialistického jedu a tak promíšením s dělnickým živlem na Barrandově bylo i v tomto směru přineseno ozdravení. Bylo přistoupeno k tomu, aby z řad dělníků byli vybráni schopní soudruzi, kteří by nastoupili na místa vedoucích štábů a rozvinuli zde novou organizaci práce a socialistické soutěžení. V tomto směru nám mnoho pomohla prověrka, takže tento záměr budeme moci během roku 1949 při postupném dávání jednotlivých filmů do výroby uspokojivě provést.

Pracovní proces výrobní spočíval toliko na výrobní tradici, nebyl sledován a studován. V tomto směru za spolupráce pracovníků v jednotlivých složkách výrobních byli během půl roku vypracovány základní směrnice pro výrobu dlouhých hraných filmů, čímž dostala příprava výroby a výroba sama alespoň ten nejnutnější organizační základ.

Od 1. ledna 1949 pak byla zavedena podniková samospráva. S touto účetní sítí je nyní slaďována výrobní organizace a naopak. Předtím znal totiž výrobní plán a rozpočet jen produkční šéf, vedoucí štábu a několik lidí, kolem něho. Všem ostatním pracovníkům byl natáčecí plán a rozpočet jednotlivých složek španělskou vesnicí. Jednotlivé složky pak vůbec nevěděly co jejich práce na tom či onom filmu stojí. Rozpočet filmů nyní dostává novou strukturu a bude sestávat z rozpočtů jednotlivých samosprávných skupin a středisek (dílů). Každý film bude mít svůj plán postupu jednotlivých prací od schválení scénáře až do předání kopie rozdělovně, plán pracovních sil, plán potřeb technického zařízení, plán spotřeby filmové suroviny a finanční plán. Na těchto plánech se budou podílet jednotlivé dílny, takže každá dílna bude mít svůj plán a rozpočet a bude kontrolována plánem a rozpočtem. Tím docílíme, že bude hospodařit celý závod. Každý pracovník bude moci býti nasazen na práci jen na základě pracovního rozpisky s řádnou předkalkulací. Tím se dá také základ k zavedení mezd podle zásluhy.

Ježto ten který film a dále pak i ta která scéna potřebuje různého počtu pracovníků a ježto i počasí a ev. onemocnění režiséra, herce atd. způsobuje, že v různých časových obdobích je potřeba více či méně pracovníků na vlastní výrobu filmů, takže v určitém časovém období nemohou býti vždy všichni pracovníci nasazeni na vlastní filmovou výrobu, film je však nemůže propustiti, ježto v jiném časovém období je opět bude plně potřebovat. Z toho důvodu byl vypracován tzv. doplňkový plán, který navazuje na technickou výstavbu v pětiletém plánu a na různé technické úpravy terénu na Barrandově. Na tyto práce mají pak býti nasazováni ti pracovníci, kteří nemohou býti nasazeni na vlastní filmovou výrobu. Tím se má zajistit řádné využití všech pracovních sil. Zejména pak pokud jde o stavební práce, chceme je realizovati vlastními pracovními silami.

Ježto však stavební kvota nám byla v 5LP zmenšena a stavební akce nové prakticky vůbec v prvním roce pětiletky nepovoleny, nebylo by možno využít plně všech volných pracovních sil. Žádali bychom proto o zásadní rozhodnutí, že tyto práce (výkopy základů, úprava terénu atd.), které vyžadují prakticky jen pracovních sil, byly povoleny i mimo 5LP. Jde o to, že mzdy musí být účtovány a konto investic, čímž peněžní kvota, povolená 5LP, bude přirozeně překročena. Opačný postup by byl jistě nehospodárný.

To, co nejvíce prodražovalo filmovou výrobu, je otázka herců. Bylo těžko sladit plán filmové výroby s plánem čtyř a více divadel, odkud měl film herce. Tak se stávalo, že kvůli hercům, kteří měli zkoušky v divadle atp. se nemohlo využít plně celého filmovacího dne. Abychom toto odstranili alespoň z velké části, zřídili jsme Divadlo filmového studia, abychom měli herce po celou dobu filmovací plně k dispozici. Bylo by ještě třeba zásadně alespoň pro pražská divadla rozhodnouti, aby pražská divadla začínala s premiérami v říjnu a končila v dubnu a pak již hrála jen reprisy, aby tak herci od května do září nebyli zaměstnáváni dopoledními zkouškami v divadle a mohli tak být alespoň po tuto dobu plně k dispozici filmu.

Pokud jde o zlepšení technického zařízení, bylo po únoru přistoupeno ke zřízení oddělení dokreslování pozadí, které uspořádá státišce na stavbách (staví se jen do výše hlav a ostatní se domaluje, dány předpoklady pro vystavění trikového atelieru a zřízení kanceláře architektů, která musí prokreslit každý scénář podle jednotlivých scén, zhotoviti papírové modely staveb, na nichž se určí, co se má prostavovat a co ne, co vyhovuje záběrově a zvukově atd. tak, aby stavby v atelieru byly perfektní.

Abychom však těžili skutečně z duchovního bohatství celého našeho státu a dali příležitost i tvůrčím pracovníkům mimo Prahu, dali jsme základy pro zřízení tvůrčích kolektivů filmových spisovatelů v jednotlivých krajských městech, chceme, aby se na filmovou tvorbu napojili kromě spisovatelů i hudební skladatelé, výtvarníci a režiséři v jednotlivých krajích.

II. Krátký film

V tomto sektoru byla situace o to lepší, že ředitel Krátkého filmu s. Klos se skutečně staral o výchovu nových kádrů, takže bylo možno schopné mladé lidi převést odtud do výroby dlouhých hraných filmů a osvěžit tím a rozbít dosavadní cechařství. Tematika krátkého filmu a vůbec jeho program musel být postaven na docela jinou basi. Bylo nutno opustit linii starých dokumentárních snímků, zabývajících se krásami krajiny a věcnými pravdami (jako např. Neodhazujte sirky v lese, vznikne požár atp.). Krátký film musí dnes být především živým dokumentem našeho budovatelského úsilí v pětiletce. V tomto směru byl také vypracován tematický plán Krátkého filmu, přičemž v jeho rámci byly vytvořeny speciální skupiny pro instrukční film, pro školní film a populárně vědecký. Všechny úseky krátkého, kresleného a zpravodajského filmu byly organizačně zapojeny do jediného sektoru nazvaného Krátký film se svou vlastní Ústřední dramaturgií. Při jednotlivých složkách byly vytvořeny rovněž tvůrčí kolektivy filmových pracovníků, kteří jsou v řádném zaměstnaneckém poměru. Jako vrcholný orgán stojí i nad nimi Filmová rada.

NFA, ÚŘ ČSF (nezpracováno).

2.

Praha, 1949, leden. – Seznam členů Filmové rady, nově založeného poradního orgánu ministra informací a hlavního řídicího orgánu pro čs. kinematografii.

Opis.

Seznam členů Filmové rady.

1. Bohdan Rossa, předseda, Praha I., Příkopy 33.
2. Prof. Ladislav Štoll, Praha VII., Belcrediho 63.
3. Vladimír Loucký, zástupce šéfredaktora Rudého Práva, Praha II., Na Florenci 13.
4. František Vacek, referent, sekretariát KSČ, Praha I., Příkopy 33.
5. František Nedvěd, šéfredaktor Zemědělských novin, Praha II., Tř. Jana Opletala 3.
6. Štěpán Kokeš, vedoucí tajemník ÚRO, Praha II., Perštýn 11.
7. Dr. Otakar Pohl, zástupce přednosty národohospodářského odboru v kabinetě presidenta republiky, Praha – Hrad.
8. Dr. Oldřich Mandřák, tajemník poslaneckého klubu KSČ, Praha II., Hooverova 2.
9. Alois Jedlička, vedoucí plánovacího oddělení ministerstva soc. péče, Praha II., Palackého nám. 4.
10. Dominik Ledvinka, vedoucí školské komise v Ústředí KSČ Praha I., Příkopy 33.
11. Bedřich Pokorný, vrch. odb. rada ministerstva vnitra, Praha – Letná.
12. Vítězslav Nezval, přednosta V. odboru ministerstva informací a osvěty, Praha II., Klimentská 6.
13. Dr. Vladimír Václavík, úřední ředitel výroby Čsl. státního filmu, Praha – Barrandov.
14. plk Josef Vozovský, Praha – Bubeneč, ul. marš. Tita 18/635.
15. Čestmír Potůček, vedoucí kultpropu Křižík, Smíchov, Divišova 27.
16. Václav Kejval, vedoucí kultpropu Aiva, Praha – Letňany.
17. Karel Šimon, vedoucí kultpropu závodu Letov, Praha VIII. Reichmannova 850.
18. Dr. Vojtěch Trapl, Krátký film, Praha II., Opletalova 18.
19. Prof. A. M. Brousil, Praha XV., Prává ul. č. 5.

Sekretář Filmové rady: Taťjana Navrátilová, Praha II., Klimentská 6.

NFA, ÚŘ ČSF, Sekretariát (nezpracováno).